

BIJLAGE BIJ DE BESLISSING VAN DE VLAAMSE REGERING TOT GOEDKEURING VAN HET ACTIEPROGRAMMA BIJ HET ONROENDERFgoedRICHTPLAN VOOR DE MERGELGROEVEN IN RIEMST

Het op 26 april 2019 goedgekeurde onroenderfgoedrichtplan “Mergelgroeven te Riemst” (VR2019 2405 MED.0239/5 en VR 2019 2604 MED.0171/1BIS-2-3-4BIS-5) formuleert een toekomstvisie voor de mergelgroeven in Riemst. Deze visie is opgebouwd rond 8 ambities.

Het actieprogramma bij dit onroenderfgoedrichtplan geeft hier in toepassing van artikel 7.1.5 van het Onroenderfgoeddecreet verder uitvoering aan: *“Aan een onroenderfgoedrichtplan kan een actieprogramma worden gekoppeld. De Vlaamse Regering kan daarvoor de nadere regels bepalen. De Vlaamse Regering verbindt er zich toe een actieprogramma uit te voeren. Een actieprogramma onroerend erfgoed somt de instrumenten en middelen op die ter beschikking staan van de administratieve overheden en die vanuit onroenderfgoeddoogpunt nuttig of noodzakelijk zijn om de toekomstvisie, aandachtspunten en beheersdoelstellingen uit het onroenderfgoedrichtplan te verwezenlijken.”*

Het actieprogramma bij dit onroenderfgoedrichtplan zet de 8 ambities om in 22 acties. Het agentschap Onroerend Erfgoed, het agentschap Natuur en Bos, de gemeente Riemst en de Intergemeentelijke Onroenderfgoeddienst (IOED) Oost-Haspengouw en Voeren staan samen in voor de realisatie van deze acties.

Deze nota presenteert het actieprogramma gekoppeld aan de ambities van het onroenderfgoedrichtplan. Tabel 1 geeft een overzicht. De meeste acties dragen bij aan verschillende ambities. We bespreken de actie bij de ambitie waar ze het meest toe bijdraagt.

Dit actieprogramma zal periodiek geactualiseerd worden. Verschillende acties in dit actieprogramma zijn namelijk een eerste stap in de verdere uitwerking van maatregelen. Dit is in het bijzonder het geval voor de actie voor het uitwerken van een nieuw stabilisatievoorstel en de actie voor het oplossen van problematische bestemmingen op instabiele zones. Voor deze twee acties voorziet dit actieprogramma verder onderzoek om tot weloverwogen en gedragen oplossingen te komen voor deze vraagstukken. Een eerste herziening van het actieprogramma zal vermoedelijk plaatsvinden in 2023. Deze herziening zal een grotere financiële component bevatten.

Tabel 1: Overzicht van de wisselwerking tussen de acties en de ambities

Nr.	Actie	Ambitie 1	Ambitie 2	Ambitie 3	Ambitie 4	Ambitie 5	Ambitie 6	Ambitie 7	Ambitie 8
		Duurzaam beheer	Natuur en erfgoed beschermen	Zorg ondersteunen	Bovengrond gepast bestemmen	Stabilisaties voor openbare veiligheid uitvoeren	Afspraken kader voor ingrepen met impact op groeven	Eigenaren ondersteunen	Draagvlak vergroten
1	Nieuw voorstel stabilisatie opmaken								
2	Onderzoek wegwerken planologische conflicten								
3	Subsidiëren sensibiliseringsactie								
4	Oplossingstraject voor hoeve Pauly								
5	Erfgoedlandschappen onderzoeken								
6	Beschermen Grote Berg								
7	Waarderingsonderzoek groeven								
8	Premies Onroerend Erfgoed								
9	Unesco-erkenning opvolgen								
10	Beheerplan opmaken								
11	Onderzoek vleermuizen								
12	Subsidies en premies ANB								
13	Opmeten groeven								
14	Vrijwilligers erkennen en ondersteunen								
15	Draaiboek uitwerken								
16	Communicatiestrategie opmaken								
17	Begeleiding eigenaren								
18	Mogelijkheden erfgoedregister onderzoeken								
19	Lespakket Mergel uitwerken								
20	Toeristische ontsluiting groeven								
21	Landschapsbiografie Krijt opmaken								
22	Depot in groeve onderzoeken								

Legende	Deze tabel is door de stuurgroep ingevuld op 6/3/2019 en later geactualiseerd. Gemeente Riemst: Mathieu Eycken, Rob Schoufs en Mike Lahaye IOED Oost: Tim Vanderbeken, Veerle Vansant, Gabriella Kaszas Agentschap Onroerend Erfgoed: Aukje de Haan, Marc De Bie
Heeft een grote impact op het realiseren van de ambitie	
Heeft een groter dan gemiddelde impact op het realiseren van de ambitie	
Draagt bij aan de ambitie	

De acties voor het realiseren van de 8 ambities voor de mergelgroeven in Riemst

Ambitie 1: De groeven krijgen een duurzaam beheer in functie van veiligheid, natuur en erfgoed.

We streven naar een beheer van de mergelgroeven dat duurzaam rekening houdt met de erfgoed- en de natuurwaarden, zowel ondergronds als bovengronds, en tegelijk de (openbare) veiligheid waarborgt.

Om het beheer en de zorg voor de groeven te ondersteunen is het belangrijk dat er betrouwbare kaarten bestaan van de groeven. Dit maakt het bijvoorbeeld mogelijk om knelpunten (instabiele zones, vuilnis, instortingen) in kaart te brengen en eventuele veranderingen goed te kunnen opvolgen. Dit is noodzakelijk voor de monitoring, inspectie en controle van de groeven, en ook een voorwaarde voor de opmaak van een beheerplan. Daarom meet de gemeente Riemst de groeven nauwkeurig in (Actie 13). We streven naar betrouwbare kaarten van in eerste instantie de meest risicovolle groeven: de Grote Berg en Roosburg. Op termijn zouden alle groeven volledig ingemeten moeten worden. Door 3D metingen uit te voeren kunnen veranderingen zeer nauwkeurig worden opgevolgd. Deze metingen kunnen bovendien gebruikt worden om volumes uit te rekenen, bijvoorbeeld bij stabilisatiewerken. De scan is bijzonder nauwkeurig wat voor het latere beheer van de groeven een groot pluspunt is.

De scan en de plattegronden zijn onmisbaar voor de opmaak van een beheerplan voor de groeven. De gemeente Riemst coördineert en faciliteert de opmaak van (een) geïntegreerd beheerplan(nen) voor erfgoed en natuur (Actie 10). Op dit moment ontbreekt een globale visie/plan voor het beheer van de mergelgroeven. Dit is nodig voor het afstemmen van de verschillende eigenaars (gemeente, ANB, natuurland, particulieren) en het afstemmen van verantwoordelijkheden. Ook voor het uitvoeren van grotere en structurele werken is een beheerplan nuttig. Het kan ook worden ingezet om knelpunten op te lossen zoals de problematiek met afvalhopen en afsluitingen van bepaalde groeven. Met het beheerplan streven we naar een beheer van de mergelgroeven dat duurzaam rekening houdt met de erfgoed- en de natuurwaarden, zowel ondergronds als bovengronds, en tegelijk de (openbare) veiligheid waarborgt. Wanneer er een beheerplan is opgemaakt zal het beheer vlotter kunnen verlopen en is er bij beschermde gebieden of in erfgoedlandschappen ook financiële ondersteuning mogelijk voor het behoud en beheer van de groeven. Ditzelfde geldt voor gebieden binnen speciale beschermingszones (SBZ) van natuur en voor soorten die opgenomen zijn in een soortenbeschermingsprogramma (SBP) zoals verschillende vleermuissoorten in de groeven.

Ambitie 2. De erfgoedwaarden en de natuurwaarden krijgen een integrale bescherming.

We zorgen voor een gepaste bescherming van de groeven en het ermee verbonden bovengrondse erfgoed. We geven de natuur- en erfgoedwaarden hiermee een erkend statuut met juridische rechtsgevolgen en werken aan een grotere bewustwording van dit tot nog toe grotendeels onzichtbare erfgoed (zie ook Ambitie 8). Momenteel is de natuur ondergronds voldoende beschermd, we zetten binnen deze ambitie daarom voornamelijk in op de bescherming van het onroerend erfgoed.

Voor de bescherming van de erfgoedwaarden van de mergelgroeven vormt gedegen waarderend onderzoek de basis. Hiervoor werd de basis gelegd met het inventariserend en waarderend onderzoek van de Grote Berg. Hierbij is een methodologie uitgewerkt die ook bij verder onderzoek gebruikt kan worden. Het onderzoek van de Grote Berg heeft reeds uitgewezen dat

deze groeve uitzonderlijk waardevol is en een bescherming verdient. Het agentschap Onroerend Erfgoed start de procedure voor de bescherming van de Grote Berg in Zussen als archeologische site, monument of cultuurhistorisch landschap (Actie 6). We streven zo naar een gepaste bescherming van de Grote Berg zodat de erfgoedwaarden erkend zijn en mee in rekening worden gehouden bij ingrepen in het kader van veiligheid. De groeve kan zo op correcte wijze worden behouden en versterkt. Bij het beheer van de groeve kan dan ook beter rekening worden gehouden met de aanwezige erfgoedwaarden en -kenmerken en -elementen. In geval van vernietiging van ondergronds erfgoed kan wetenschappelijke registratie en eventueel ex situ bewaring worden voorgeschreven. Na bescherming zijn er ook meer mogelijkheden voor het geven van erfgoedpremies. Het type bescherming (monument, cultuurhistorisch landschap of archeologische site) moet nog gekozen worden in overleg met de betrokken actoren (gemeente, eigenaars, agentschap).

De bescherming van de mergelgroeven in het verleden is eerder gebaseerd op opportuniteiten en niet op een globale afweging. Hoewel de reeds beschermde groeven zeker voldoende erfgoedwaarde hebben voor een bescherming, kunnen we niet inschatten of de niet-beschermde groeven mogelijk toch ook een bescherming verdienen. Er zijn namelijk nog verschillende andere, meestal kleinere, groeven in de gemeente Riemst. Bijkomend onderzoek is nodig om deze afweging te kunnen maken. Het agentschap Onroerend Erfgoed onderzoekt de andere groeven en weegt de erfgoedwaarde af voor bescherming (Actie 7). We streven ernaar om alle gekende mergelgroeven voldoende onderzocht te hebben op hun erfgoedwaarde om een weloverwogen beslissing te kunnen maken welke groeven wel en welke niet een bescherming verdienen.

Naast de klassieke bescherming zijn er nog andere mogelijkheden om de erfgoedwaarde van de groeven een bescherming te geven, met name de afbakening van een erfgoedlandschap. Op dit moment weten we niet zeker of de overdruk erfgoedlandschap in een RUP gebruikt kan worden om ondergronds erfgoed te verankeren en weten we niet goed of dit instrument effectief is voor toepassing voor de mergelgroeven. Het is immers nog niet eerder gebruikt in de context van ondergrondse groeven. Het agentschap Onroerend Erfgoed en het departement Omgeving onderzoeken de mogelijkheden voor het creëren van erfgoedlandschappen voor de mergelgroeven in Riemst (Actie 5). We streven zo naar een beter inzicht in het instrument “erfgoedlandschap” zodat we kunnen beslissen of we dit wel of niet kunnen toepassen in het geval van de mergelgroeven. Indien dit wel het geval is, kunnen we hierna streven naar de inzet van dit instrument voor de mergelgroeven die opgenomen zijn in het onroerenderfgoedrichtplan. Wanneer er een RUP zou worden opgemaakt moet ook worden overwogen of er een erfgoedlandschap kan worden gecreëerd.

De gemeentes in Nederlands Zuid-Limburg hebben een initiatief opgestart om op termijn een aanvraag in te dienen om “Het Mergelland” in te dienen als aanvraag voor UNESCO-werelderfgoed. De gemeente Riemst en het agentschap Onroerend Erfgoed zijn hier reeds bij betrokken. Op dit moment staat het nog open welk type erkenning wordt gevolgd: werelderfgoed, geopark of biosphere. De gemeente en het agentschap OE volgen de initiatieven voor het onderzoek voor de UNESCO-aanvraag op (Actie 9). We streven er naar dit initiatief zo goed mogelijk op te volgen en mee te sturen zodat het een kwaliteitsvolle aanvraag wordt die het meeste kans op slagen heeft en waarin het mergelerfgoed van de gemeente Riemst hier volwaardig vertegenwoordigd wordt.

De bescherming van de natuurwaarden van de mergelgroeven, en in het bijzonder van de vleermuissoorten en -habitats, is reeds sterk verankerd. Toch kan meer kennis een belangrijke

bijdrage vormen voor een meer gerichte bescherming. Daarom zal het agentschap Natuur en Bos onderzoek uitvoeren naar voorkomen en verspreiding van de vleermuizen in de groeves en belangrijke parameters zoals temperatuur(schommelingen), luchtvochtigheid, luchtverplaatsing (Actie 11).

Ambitie 3. De zorg voor de groeven ondersteunen we optimaal.

We voorzien een werking die de zorg voor de groeven structureel ondersteunt. Vrijwel alle acties in het actieprogramma ondersteunen deze ambitie in meer of mindere mate. Vier zijn van groot belang voor het slagen van deze ambitie.

Zoals bij ambitie 1 zal het opmeten van de groeven (Actie 13) een eerste belangrijke actie zijn om een betere zorg te kunnen dragen voor de mergelgroeven. Wanneer er goede plattegronden bestaan kan de monitoring, inspectie en controle vlotter verlopen en kan er sneller en preciezer worden ingegrepen wanneer zich onregelmatigheden voordoen.

Een belangrijke schakel bij de monitoring, inspectie en controles in de groeve zijn een groep vrijwilligers van de Hulpdienst Groeven. Zij signaleren veranderingen in de stabiliteitstoestand, ze registreren onregelmatigheden zoals illegaal bezoek, afval in de groeven, of beschadigingen van teksten of afbeeldingen en ze rapporteren hierover aan de gemeente. De monitoring, inspectie en controle van de mergelgroeven vertrouwt dus voor een groot deel op de werking met deze vrijwilligers. De gemeente Riemst erkent en ondersteunt de inzet van vrijwilligers bij de monitoring, inspectie en controle van de mergelgroeven (Actie 14). Zo zorgen we voor een eerlijke erkenning en ondersteuning van deze onmisbare groep vrijwilligers.

Verder valt of staat de zorg voor de groeven ook bij financiële ondersteuning van onderhouds- en beheerswerken. Er zijn daarom twee acties voorzien om respectievelijk voor erfgoed en voor natuur te verkennen hoe de (bestaande) premies en subsidies optimaal het beheer van de groeven kunnen steunen. De bestaande premies en subsidies voor natuur en onroerend erfgoed zijn onvoldoende gekend en worden minimaal benut. Het agentschap Onroerend Erfgoed onderzoekt daarom op welke manier premies en subsidies onroerend erfgoed optimaal kunnen worden ingezet voor de zorg voor de mergelgroeven (Actie 8). Het agentschap Natuur en Bos onderzoekt op welke manier premies en subsidies voor natuur optimaal kunnen worden ingezet voor de zorg voor de mergelgroeven (Actie 12). We streven zo naar een optimale inzet van de premies en de subsidies die in aanmerking komen voor de zorg voor de mergelgroeven. Daarvoor maken we eerst een overzicht van de beschikbare premies en subsidies.

Ambitie 4. De bovengrond krijgt gepaste bestemmingen.

Enkele bestemmingen op het gewestplan conflicteren met de toestand van de ondergrond, vooral onbebouwde percelen in woongebied op instabiele zones en met name op de Grote Berg. Dit zorgt voor een onzekere situatie voor de eigenaren, en potentiële vernietiging van het erfgoed en natuur ondergronds. We willen deze onzekerheid wegwerken door deze planologische conflicten weg te werken. De gemeente Riemst onderzoekt daarom de mogelijkheden tot het wegwerken van planologische conflicten, met name van onbebouwde percelen in woongebied op instabiele ondergrond (Actie 2). De gemeente maakt een kosten-batenanalyse op basis van verschillende scenario's. We streven ernaar dat er geen conflicten meer zijn tussen de

bestemmingen bovengronds en de toestand van de ondergrond. We nemen hierbij ook andere ruimtelijke afwegingen mee. We streven naar duidelijke planologische situatie zodat eigenaren duidelijk weten wat de mogelijkheden met hun grond of woning zijn. We consulteren het departement Omgeving in verband met de concrete instrumenten die hier van toepassing zijn. Deze actie is een voorbereiding op concrete maatregelen die daarna zullen volgen, bijvoorbeeld de opmaak van een RUP, stedenbouwkundige verordeningen, het voorzien van vergoedingen voor getroffen eigenaren, etc. Deze maatregelen zullen een financiële impact hebben. Er is een grote wisselwerking tussen deze actie en de actie voor de stabilisatie van de groeve (Actie 1). Wanneer er percelen bouwgrond omgezet worden naar andere zachte bestemmingen, zal dit als gevolg hebben dat de groeve op deze plaatsen niet gestabiliseerd moet worden. Het onderzoek van de omzetting van bestemmingen en het onderzoek van de stabilisaties moet daarom sterk op elkaar worden afgestemd zodat er een optimum wordt gezocht waarbij zoveel mogelijk bouw- en woonpercelen worden behouden en tegelijkertijd zo weinig mogelijk groeve moet worden gestabiliseerd en op die manier de kost zo laag mogelijk gehouden wordt.

Hoeve Pauly is de oorspronkelijke aanleiding voor het opstarten van het onroerenderfgoedrichtplan. De ondergrond onder deze beschermde hoeve is instabiel. Stabilisatie door opvulling werd geraamd op 700.000 euro. De erfgenamen van de laatste eigenaar hebben deze nalatenschap daarom geweigerd. Ook de Belgische Staat heeft het eigendom geweigerd omdat de kost te hoog is. De hoeve staat te vervallen en er is voorlopig geen toekomst voor. Op dit moment is hier een uitzichtloze situatie ontstaan die zeer uitzonderlijk is door het ontbreken van een eigenaar enerzijds en de monumentenstatus van de hoeve en de instabiliteit van de ondergrond anderzijds. De gemeente Riemst, IOED Oost-Haspengouw en Voeren en het agentschap Onroerend Erfgoed starten een oplossingstraject op voor Hoeve Pauly (Actie 4). Dit traject wordt gebruikt om een goede praktijk uit te werken voor toekomstige gelijkaardige cases. We streven er naar een duurzame oplossing te vinden voor hoeve Pauly. De toekomstopties moeten zeer breed gehouden worden. De relatie met de ondergrond is hierbij een belangrijk aandachtspunt, zonder stabilisatie zijn de mogelijkheden voor herbestemming veel minder groot dan wanneer de ondergrond gestabiliseerd zou worden. Vraag is of de kost van stabilisatie opweegt, en het eventuele verlies van erfgoedwaarden ondergronds, tegen de meerwaarde van de mogelijkheden bovengronds. Daarom moeten ook minder conventionele soorten herbestemming worden bekeken. De erfgoedwaarden van boven- en ondergrond moeten het uitgangspunt zijn in het zoeken naar een oplossing.

Ambitie 5. Stabilisaties die nodig zijn voor de openbare veiligheid voeren we uit.

Enkele groeves liggen onder bebouwing en plaatselijk zijn de stabiliteitsproblemen zo groot dat stabilisatie (op termijn) onvermijdelijk is. Dit is tevens een belangrijk aandachtspunt van de lokale bevolking. In 2017 werd een voorstel voor stabilisatie van aanzienlijke delen van de mergelgroeven (opvullen tot 50m langs de wegen) uitgewerkt in een nota aan de Vlaamse Regering. In dit voorstel werd niet of nauwelijks rekening gehouden met erfgoed of natuur, of een gedetailleerde inschatting gemaakt van het daadwerkelijke risico. De opmaak van de nota liep parallel met de opmaak van het OERP en in de loop van het project bleek dat het oorspronkelijke voorstel bijgewerkt kon worden naar aanleiding van nieuwe inzichten. De gemeente Riemst werkt samen met het agentschap Onroerend Erfgoed (en het agentschap Natuur en Bos) een nieuw voorstel uit voor de stabilisatie van de ondergrond in Riemst (Actie 1). We streven naar een nieuw voorstel waarbij veiligheid en erfgoed- en natuurwaarde worden afgewogen. Enkel de delen van de groeven die een groot stabiliteitsrisico kennen zullen hierin

worden opgenomen, en er zal worden aangegeven welke gebieden prioritair gestabiliseerd moeten worden. Dit gaat bijvoorbeeld om zeer instabiele delen onder de bestaande bebouwing. Op basis van het nieuwe stabilisatievoorstel werken we ook een nieuw financieringsvoorstel uit met gedeelde verantwoordelijkheid (gemeente, Vlaams Gewest en eigenaren). Dit moet de uitvoering van toekomstige stabiliteitswerken structureel mogelijk maken.

Er is een duidelijke en belangrijke wisselwerking met de actie rond het wegwerken van planologische conflicten (Actie 2).

Ambitie 6. Er komt een duidelijk afsprakenkader voor ingrepen boven de groeve die ondergronds gevolgen kunnen hebben.

Op dit moment is er geen duidelijk afsprakenkader dat de overheden kunnen volgen bij ingrepen boven de groeven die ondergronds gevolgen kunnen hebben. Ook de bevolking wil graag weten welke stappen ondernomen moeten worden bij dergelijke ingrepen. De gemeente Riemst en IOED Oost werken samen met het agentschap Onroerend Erfgoed en het agentschap Natuur en bos een draaiboek uit waarin de afspraken tussen de verschillende actoren bij ingrepen met impact op de groeve(n) zijn vastgelegd (Actie 15). We streven zo naar een duidelijk afsprakenkader in de vorm van een draaiboek voor ingrepen of acties in of met impact op de mergelgroeven. Zo is iedereen op de hoogte van de te nemen stappen, de timing, de rollen en afspraken hierbinnen.

Ambitie 7. Eigenaars van gronden boven de groeven krijgen ondersteuning.

Eigenaars die vragen hebben over de groeven willen we ondersteunen. We zorgen ervoor dat ze weten waar ze terecht kunnen voor informatie over de ondergrond, de mogelijkheden, de randvoorwaarden, enz. We zorgen er ook voor dat ze de kansen tot ondersteuning optimaal benutten. De gemeente Riemst begeleidt en ondersteunt eigenaren daarom bij aan groeven gerelateerde zaken en wil de bestaande werking verder uitbouwen (Actie 17). Dit doet ze door een duidelijk aanspreekpunt te hebben die de eigenaars kan begeleiden bij vragen en informatie kan geven, bijvoorbeeld bij de opmaak van een vergunningsaanvraagdossier. Verder wordt de website uitgebouwd, worden er indien nodig bewonersbrieven gestuurd, etc. Verder coördineren ze bij stabilisatiewerkzaamheden en bijhorende onderzoeken. Indien nodig schakelt de gemeente de agentschappen Onroerend Erfgoed en Natuur en Bos in.

Om de ondersteuning te verbeteren werkt de gemeente een communicatiestrategie uit voor de mergelgroeven (Actie 16). Dit gaat onder andere ook over actieve communicatie, publicaties en promotie van de mergelgroeven. We streven er naar dat eigenaars goed geïnformeerd zijn over de mergelgroeven en weten waar ze terecht kunnen met vragen. Meer en gerichte communicatie is nodig voor de verspreiding van de kennis over de groeven. Een communicatiestrategie zal helpen om hier een structurele werking rond uit te bouwen.

De twee acties rond bestemmingen en stabilisaties zullen een belangrijke bijdrage leveren aan het realiseren van deze ambitie. Wanneer er meer duidelijkheid is over de verdere bouw- en verbouwmogelijkheden of correcte compensaties en duidelijkheid is over de stabilisaties zullen eigenaren zich gesteund voelen. Naast inhoudelijke steun kunnen eigenaren ook financieel ondersteund worden. Daarnaast kan er financiële steun voorzien worden in de vorm van premies van onroerend erfgoed of subsidies van het agentschap natuur en bos.

Ambitie 8. We zorgen voor een grotere bewustwording van de groeven door de kennis erover aan te wakkeren. Zo versterken we ook het draagvlak voor dit erfgoed.

We willen de kennis over de mergelgroeven en het hiermee verbonden bovengrondse erfgoed zowel op lokale, regionale als (inter)nationale schaal vergroten. Dit gaat over de erfgoed- en natuurwaarden en over de risico's die de groeven hebben voor de bewoners. Het moet ertoe leiden dat men beslissingen beter begrijpt en als vanzelfsprekend zorg gaat dragen voor deze groeven. We willen een grotere "trots" op de mergelgroeven teweeg brengen.

Er worden verschillende acties opgestart om deze ambitie te realiseren. Zo zal de communicatiestrategie (Actie 16) van de gemeente Riemst hier aan bijdragen.

Veel onderzoek naar de groeven gebeurt door amateuronderzoekers. Vaak specialiseren ze zich in een bepaald thema (teksten en afbeeldingen, sporen secundair gebruik, ontginningsporen, etc.). Ze maken foto's en onderzoeken dit thuis verder. Soms werken ze hun onderzoek uit tot een kort artikel of presentatie voor de Studiedienst Ondergrondse Kalksteengroeven. De foto's blijven bij de verschillende onderzoekers bewaard, deze worden meestal niet gedeeld. Dit zelfde geldt voor werktuigen (vb. zagen) en archeologische vondsten uit de groeven. Deze worden meestal individueel bewaard, en enkele bij de gemeente. IOED-Oost en de gemeente Riemst onderzoeken de mogelijkheden om het erfgoedregister of andere databank of digitale toepassing in te zetten voor de ontsluiting van foto's en andere bronnen van groeven en in groeven (Actie 18). We streven ernaar dat amateuronderzoekers hun foto's en andere informatie kunnen delen via een online-forum. Dit kan bijvoorbeeld via het erfgoedregister van erfgoedplus (<https://www.erfgoedplus.be/>). Door de foto's te delen kunnen onderzoekers elkaars beelden ook gebruiken voor verder onderzoek. Ook externe onderzoekers, vb. studenten of onderzoekers aan universiteiten kunnen deze beelden gebruiken bij onderzoek.

In functie van de mogelijke aanvraag als Unesco-werelderfgoed, biosphere of geopark coördineert het Limburgs geschied- en oudheidkundig genootschap de opmaak van een uitgebreide, grensoverschrijdende landschapsbiografie van het Krijtland (Actie 21) met bijbehorende *citizen science*-projecten. De gemeente Riemst en het agentschap Onroerend Erfgoed volgen dit ook op. De bedoeling van dit project is onder andere om door het concept landschapsbiografie de landschapsgeschiedenis van het Krijtland vanuit het perspectief van de interactie tussen mens en landschap in kaart te brengen. Op die manier kan de uniciteit van het krijtland worden toegelicht en wordt er ook nagedacht over de toekomst van dit unieke gebied. Door het onderzoek en bijbehorende publicatie(s) worden de cultuurhistorische en natuurhistorische waarden van het krijtlandschap in de verf gezet. De landschapsbiografie zal zeker helpen de bewustwording van het cultuurhistorische belang van de groeves te vergroten en de kennis ervan te systematiseren. Daardoor zal er een beter draagvlak ontstaan om de cultuurhistorische en natuurhistorische waarden te beschermen.

Het agentschap Onroerend Erfgoed helpt bij de realisatie van deze ambitie door een subsidie toe te kennen voor sensibilisering van het ruime publiek over het gebruik van de mergelgroeves (Actie 3). Zo dragen we bij aan een publieksvriendelijk aanbod dat de kennis van en het begrip voor de mergelgroeves kan vergroten zodat meer mensen dit erfgoed gaan koesteren. We willen hiermee de kennis over de mergelgroeven en het hiermee verbonden bovengrondse erfgoed zowel op lokale, regionale als internationale schaal vergroten. Het moet ertoe leiden dat men beslissingen beter begrijpt en als vanzelfsprekend zorg gaat dragen voor deze groeven. We willen een grotere "trots" op de mergelgroeven teweeg brengen.

Van het meer recente gebruik van de mergelgroeven, is relatief weinig gedocumenteerd, terwijl van deze periode nog mensen leven die hierover kunnen vertellen. Deze orale geschiedenis willen we vastleggen en ontsluiten naar het ruime publiek. Hiervoor willen we een reeks korte documentairefilms maken van enkele minuten die onder andere op de sociale media gedeeld kunnen worden. Mogelijk kunnen hieraan later nog meer communicatieacties worden gekoppeld.

Om de lokale kennis over en het draagvlak voor de mergelgroeven te vergroten plant de gemeente en de IOED Oost-Haspengouw en Voeren nog enkele acties. De gemeente werkt een lespakket uit voor lagere school leerlingen (Actie 19). Op die manier raken de kinderen vertrouwd met het mergelerfgoed.

De IOED Oost-Haspengouw en Voeren verkent samen met de gemeente de mogelijkheid om een onroerenderfgoeddepot in de mergelgroeve van Kanne in te richten (Actie 22). Op dit moment is er in de provincie Limburg geen erkend onroerenderfgoeddepot. IOED Oost-Haspengouw & Voeren wil samen met enkele andere partners hier een oplossing bieden. Voor dit depot wordt onderzocht of een mergelgroeve in Kanne gebruikt kan worden. De gemeente heeft in deze groeve reeds elektriciteit, beveiliging en controlesystemen aangelegd in functie van het huidige gebruik. Mogelijk kan deze groeve mits enkele aanpassingen ingezet worden onroerenderfgoeddepot. Er wordt eerst een haalbaarheidsstudie uitgevoerd om te verkennen wat de mogelijkheden exact zijn.

Verder zullen de gemeente en IOED Oost-Haspengouw en Voeren inzetten op de toeristische ontsluiting van de mergelgroeven in Riemst (Actie 20). Een correcte ontsluiting zal bijdragen aan het draagvlak voor het erfgoed van en in de groeven (bv. tekeningen). Zo is de groeve van Caestert momenteel alleen vanaf Waals grondgebied toegankelijk, er wordt verkend of er een toegang vanaf het grondgebied van Riemst gerealiseerd kan worden. Verder onderzoekt de gemeente al langer de mogelijkheid om een fietsroute door een deel van een mergelgroeve te laten lopen. Dit kan een toeristische aantrekking geven en verdere informatie over de groeven verspreiden.

De toeristische ontsluiting gaat overigens niet alleen over de mogelijkheid voor ondergrondse ontsluiting, maar kan evengoed gaan om informatiepanelen (in 2020 werden er reeds 10 gerealiseerd), digitale of andere manieren van ontsluiten.

Door in te zetten op een gepaste (inhoudelijke) ontsluiting van dit erfgoed, willen we het publiek beter bewust maken van de waarden en kwetsbaarheid van het landschap en de groeven.

Tabel 2: Overzicht van de acties, betrokken beleidsdomeinen, belanghebbenden en budgettaire impact nu en in tweede fase.

Nr.	Actie	Betrokken beleidsdomein(en)	Andere belanghebbenden	Budgettaire impact huidige actieprogramma	Budgettaire impact 2de fase (na actualisatie actieprogramma ca. 2023)
1	<p>Nieuw voorstel stabilisatie opmaken: De <u>gemeente Riemst</u> werkt samen met het <u>agentschap Onroerend Erfgoed</u> (en het agentschap Natuur en Bos) een nieuw voorstel uit voor de stabilisatie van de ondergrond in Riemst.</p>	<p>OE, Omgeving, MOW (Geotechniek) en ANB</p>	<p>Gemeente Riemst, IOED.</p>	<p>Reguliere werkingskredieten. In deze fase gaat deze actie om het voor-onderzoek dat nodig is om tot een nieuw stabilisatievoorstel te komen.</p>	<p>In een latere fase (ca. 2023) moet dit traject tot een nieuw voorstel komen dat de uitvoer van toekomstige stabilisatiewerken structureel mogelijk maakt. We verwachten dat, door een gedetailleerder onderzoek uit te voeren, het bedrag voor stabilisatie lager zal liggen dan in 2017 (11 miljoen). Voor de financiering is een gedeelde verantwoordelijkheid gewenst voor het Vlaams Gewest, de gemeente en de eigenaar. De exacte verdeling moet in het voorstel nog worden uitgewerkt.</p>
2	<p>Onderzoek wegwerken planologische conflicten: De <u>gemeente Riemst</u> onderzoekt samen met het <u>agentschap Onroerend erfgoed</u> de mogelijkheden tot het wegwerken van planologische conflicten, met name van onbebouwde percelen in woongebied op instabiele ondergrond. De gemeente maakt een kosten-batenanalyse op op basis van verschillende scenario's.</p>	<p>OE en Omgeving</p>	<p>Gemeente Riemst, ANB, IOED, eigenaren en inwoners.</p>	<p>Reguliere werkingskredieten. In deze fase gaat deze actie om het voor-onderzoek naar herbestemmingsmogelijkheden voor onbebouwde percelen op instabiele ondergrond.</p>	<p>Het verdere traject is nog niet duidelijk en is afhankelijk van de instrumenten en trajecten die mogelijk ingezet kunnen worden. Afhankelijk van het gekozen instrument of traject zal er budget nodig zijn en wordt bepaald wie deze kosten kan en moet dragen. Voor de inschatting van deze kosten is overleg met Omgeving nodig. Voor de uiteindelijke financiering is gedeeltelijke verantwoordelijkheid gewenst door het Vlaams Gewest en de gemeente. De exacte verdeling moet in het voorstel nog worden uitgewerkt.</p>
3	<p>Subsidiëren sensibiliseringsactie: De <u>minister bevoegd voor OE</u> kent een subsidie toe voor het sensibiliseren van het ruime publiek over het gebruik van de mergelgroeves (historisch, huidig en toekomstig).</p>	<p>OE</p>	<p>Gemeente Riemst, erfgoedgemeenschap mergelgroeven, potentiële uitvoerders.</p>	<p>Eenmalige subsidie van 25.000 euro voor de productie van een zestal korte mini-documentaires.</p>	

Nr.	Actie	Betrokken beleidsdomein(en)	Andere belanghebbenden	Budgettaire impact huidige actieprogramma	Budgettaire impact 2de fase (na actualisatie actieprogramma ca. 2023)
4	Oplossingstraject voor Hoeve Pauly: De gemeente Riemst, IOED en het <u>agentschap Onroerend Erfgoed</u> starten een oplossingstraject op voor Hoeve Pauly.	OE (incl. afdeling Handhaving)	Gemeente Riemst, IOED, bevolking Zussen.	In deze fase gaat het om een vooronderzoek naar mogelijke oplossingen en de instandhouding van de hoeve.	In een latere fase (ca. 2023) zal een voorstel komen om tot een duurzame oplossing te komen die financiële implicaties kan hebben, bv. door de stabilisatie van de ondergrond (zie actie 1).
5	Erfgoedlandschappen onderzoeken: Het <u>agentschap Onroerend Erfgoed</u> en het departement Omgeving onderzoeken de mogelijkheden voor het creëren van erfgoedlandschappen voor de mergelgroeven in Riemst.	OE. Omgeving	Gemeente Riemst, IOED.	Reguliere werkingskredieten	
6	Beschermen Grote Berg: Het <u>agentschap Onroerend Erfgoed</u> start de procedure voor de bescherming van de Grote Berg in Zussen als archeologische site, monument of cultuurhistorisch landschap.	OE. ANB	Gemeente Riemst, IOED, eigenaren en erfgoedgemeenschap.	Reguliere werkingskredieten	Nadien kunnen voor het beheer mogelijk erfgoedpremies worden gevraagd.
7	Waarderingsonderzoek groeven: Het <u>agentschap Onroerend Erfgoed</u> onderzoekt de andere groeven en weegt de erfgoedwaarde af voor bescherming.	OE	Gemeente Riemst, IOED, erfgoedgemeenschap, eigenaren.	Reguliere werkingskredieten	
8	Premies OE: Het <u>agentschap Onroerend Erfgoed</u> onderzoekt op welke manier premies en subsidies optimaal kunnen worden ingezet voor de zorg voor de mergelgroeven.	OE	Eigenaars/beheerders	Reguliere werkingskredieten	Reguliere werkingskredieten. Opmaak beheerplan kan impact hebben op premiemogelijkheden.

Nr.	Actie	Betrokken beleidsdomein(en)	Andere belanghebbenden	Budgettaire impact huidige actieprogramma	Budgettaire impact 2de fase (na actualisatie actieprogramma ca. 2023)
9	Unesco-erkenning Mergelland opvolgen: De <u>gemeente en het agentschap OE</u> volgen de initiatieven voor het onderzoek voor de UNESCO-aanvraag op.	OE	Gemeente Riemst , Andere gemeentes, provincies, VVV Zuid-Limburg, Limburgs geschied- en oudheidkundig genootschap, Universiteit Maastricht.	Reguliere werkingskredieten	
10	Beheerplan opmaken: De <u>gemeente Riemst</u> coördineert en faciliteert de opmaak van een geïntegreerd beheerplan(nen) voor erfgoed en natuur.	OE, ANB	Gemeente Riemst , Natuurpunt, IOED, eigenaren.	Reguliere werkingskredieten	Reguliere werkingskredieten. Opmaak beheerplan kan impact hebben op premiemogelijkheden.
11	Onderzoek vleermuizen: Het <u>agentschap Natuur en Bos</u> gaat onderzoek uitvoeren naar voorkomen en verspreiding van de vleermuizen in de groeves en belangrijke parameters zoals temperatuur(schommelingen), luchtvochtigheid, luchtverplaatsing.	ANB	Gemeente Riemst, Vleermuiswerkgroep Limburg.	Reguliere werkingskredieten	
12	Subsidies en premies ANB: Het <u>agentschap Natuur en Bos</u> onderzoekt op welke manier premies en subsidies optimaal kunnen worden ingezet voor de zorg voor de mergelgroeven.	ANB	INBO, Vleermuiswerkgroep Limburg, Natuurpunt en eigenaars/beheerders.	Reguliere werkingskredieten	In latere fase onzeker en afhankelijk van mogelijkheden.
13	Opmeten groeven: De <u>gemeente Riemst</u> meet de groeven nauwkeurig in voor een duurzame monitoring, inspectie en controle van de mergelgroeven.		Gemeente Riemst , VZW Hulpdienst Groeven.	Reguliere werkingskredieten	

Nr.	Actie	Betrokken beleidsdomein(en)	Andere belanghebbenden	Budgettaire impact huidige actieprogramma	Budgettaire impact 2de fase (na actualisatie actieprogramma ca. 2023)
14	Vrijwilligers erkennen en ondersteunen: De gemeente Riemst erkent en ondersteunt de inzet van vrijwilligers bij de monitoring, inspectie en controle van de mergelgroeven.		Gemeente Riemst, VZW Hulpdienst Groeven.	Reguliere werkingskredieten	
15	Draaiboek uitwerken: De gemeente Riemst en IOED werken samen met het agentschap Onroerend Erfgoed en het agentschap Natuur en bos een draaiboek uit waarin de afspraken tussen de verschillende actoren bij ingrepen met impact op de groeve(n) zijn vastgelegd.	OE en ANB	Gemeente Riemst, IOED.	Reguliere werkingskredieten	
16	Communicatiestrategie opmaken: De gemeente Riemst werkt een communicatiestrategie uit voor de mergelgroeven.	OE, ANB	Gemeente Riemst, IOED, eigenaren en inwoners, erfgoedgemeenschap.	Reguliere werkingskredieten	
17	Begeleiding eigenaren: De gemeente Riemst begeleidt en ondersteunt eigenaren bij aan groeven gerelateerde zaken.	OE, ANB	Gemeente Riemst, IOED, eigenaren.	Reguliere werkingskredieten	
18	Mogelijkheden erfgoedregister onderzoeken: IOED en de gemeente Riemst onderzoeken de mogelijkheden voor de inzet van het erfgoedregister of een andere databank of digitale toepassing voor de ontsluiting van foto's en andere bronnen van groeven (in groeven).	OE	Gemeente Riemst, IOED, Erfgoed Haspengouw, erfgoedgemeenschap	Reguliere werkingskredieten	
19	Lespakket Mergel uitwerken: De gemeente Riemst werkt een lespakket uit over mergel voor lagere scholen.		Gemeente Riemst, Erfgoedgemeenschap, docenten.	Reguliere werkingskredieten	
Nr.	Actie	Betrokken beleidsdomein(en)	Andere belanghebbenden	Budgettaire impact huidige actieprogramma	Budgettaire impact 2de fase (na actualisatie actieprogramma ca. 2023)

20	Toeristische ontsluiting groeven: <u>IOED en gemeente</u> onderzoeken de mogelijkheden om de mergelgroeven zelf en de informatie erover verder toeristisch te ontsluiten.	ANB, OE	Gemeente Riemst, IOED, Natuurpunt, Regionaal landschap, Departement Natur et Foret, CBR (eigenaar).	Reguliere werkingskredieten	
21	Landschapsbiografie Krijt opmaken: Het <u>Limburgs geschied- en oudheidkundig genootschap</u> coördineert de opmaak van een uitgebreide, grensoverschrijdende landschapsbiografie van het Krijtland met bijbehorende citizen science-projecten, wellicht in het kader van een UNESCO-aanvraag.	OE	LGOG, Inhoudelijke specialisten, lokale cultuurhistorische en natuurhistorische organisaties uit de drie landen, lokale overheden en provincies.	Reguliere werkingskredieten	
22	Mogelijkheden depot in groeve onderzoeken: <u>IOED en de gemeente Riemst</u> verkennen de mogelijkheden om een onroerendergoeddepot in de mergelgroeven in te richten.	OE	Gemeente Riemst, IOED, CBR (eigenaar), andere gemeentes.	Reguliere werkingskredieten	

Gezien om gevoegd te worden bij de beslissing van de Vlaamse Regering tot goedkeuring van het actieprogramma bij het onroerenderfgoedrichtplan voor de Mergelgroeven in Riemst

Brussel,

De Vlaamse minister van Justitie en Handhaving, Omgeving, Energie en Toerisme,

Zuhal DEMIR

De Vlaamse minister van Financiën en Begroting, Wonen en Onroerend Erfgoed,

Matthias DIEPENDAELE